

Sobre Camus i nosaltres

JORDI COCA / Escriptor i professor emèrit de l'Institut del Teatre

AVUI, 14 de gener del 2010

Tot Europa parla d'Albert Camus amb respecte. A casa nostra Joan de Sagarra ens recordava fa uns dies que el 4 d'aquest mes feia cinquanta anys que l'autor de *L'estrany* (1942) moria en un accident de cotxe. També s'hi han referit Francesc de Carreras, Pilar Rahola i Jaume Reixach, entre d'altres. Però Sagarra és magnífic en aquests articles on evoca una figura o un moment històric que ha conegut i que d'alguna manera ha estat important en la seva vida. I Camus ho ha estat, sens dubte, en la mesura que es va acarar a les contradiccions de la seva època. D'altra banda, com que tothom d'una certa edat pot explicar la seva gran o petita història amb relació a Camus, deixin-me recordar que és el descendent de na Caterina Sintes, una senyora menorquina, de Sant Lluís, emparentada amb la família de la meva mare, que també és de Sant Lluís. És per això que a casa, de broma, sempre parlem de "l'avi Camus" i cada any rellegim alguna de les seves obres. I sí, estimat Joan, *La caiguda* (1956) és un gran llibre.

AIXÒ M'HA DUT A PENSAR UNA VEGADA MÉS en la funció dels artistes en la societat actual. Ja sé que la idea del compromís avui està desacreditada, però jo, modes al marge, encara trobo que l'*engagement* és un concepte perfectament actual. La idea que hem de mesurar les conseqüències dels nostres actes, i el fet d'admetre que l'ésser humà es fa a si mateix en les decisions que pren i en com actua, tot i que al capdavall topem amb l'absurd, és de les poques coses que ens aporten consol i energia. D'aquí la negació del suïcidi. I d'aquí que Camus, amb

tants defectes personals com es vulgui, amb els dubtes que sortosament tenia, gosés denunciar dos dels grans perills del segle XX que, segons sembla, hem heretat i encara practiquem amb un entusiasme considerable: el dogmatisme i la frivolitat. Perquè, efectivament, el segle XX ha estat un segle ple de dogmatismes i de frivolitat.

ES DIRÀ QUE LA HISTÒRIA DE LA HUMANITAT sencera s'ha fet a base d'aquests conceptes i, efectivament, només cal dirigir la mirada a qualsevol episodi del passat per ratificar la primera impressió. Tanmateix, potser en cap altre moment no s'ha produït en un punt del planeta tanta riquesa, tants avenços científics, tècnics i socials, i tanta violència com la que hem patit al món occidental durant el segle XX, alhora que ens creiem estar vivint una era estel·lar i de brillantor especial. I el terme *patiment* inclou també la riquesa, ja que, tal com deia el pintor Joan Ponç, tenim els dits tacats d'or, i això ens fa responsables de la misèria en què viu la majoria.

PERÒ SI DEIXEM LES GENERALITZACIONS, si toquem de peus a terra, ens adonem de seguida de les mil cegueses quotidianes que ens han dominat i que ens pesen feixugament: creure sense fissures en el capitalisme, creure a ulls clucs en el comunisme, prescindir olímpicament de la dimensió espiritual, estar convençuts que el més nou sempre és el millor, blasmar les tradicions sense retornar-hi amb intenció crítica, creure que els mitjans de comunicació difonen la veritat, viure en el convenciment que tot és broma i que el consum és infinit i necessari, fer-nos devots d'idees que semblen solucions definitives, com ara la globalització, no acceptar que el progrés és pervers, pensar que la ignorància dels problemes ens els estalvia? La llista de desgavells és llarga, certament llarga.

L'ARTICLE MAGNÍFIC DE JOAN DE SAGARRA sobre Albert Camus a què ens referim explicava, des de la quotidianitat més estricta, els moments previs a la mort d'un home de 46 anys que acabava d'obtenir el gran reconeixement que suposa el premi Nobel de literatura. Havia estat comunista, però ja no ho era perquè es va adonar del dogmatisme soviètic; havia lluitat contra els alemanys que ocupaven una part de França i també, vagament, contra els francesos col·laboracionistes que governaven l'altra part; havia rebut crítiques molt dures dels seus, diguem-ne, col·legues existencialistes, d'homes i dones de la talla de Sartre i la Beauvoir; s'oposava a la hipocresia de l'Església catòlica; no volia militar a cegues en cap partit ni ideologia perquè això li limitava la llibertat d'actuar i no pas per esteticisme; pel que feia al conflicte algerià, es posicionava contra el terrorisme i contra el colonialisme brutal i torturador, tot reclamant un país que permetés viure ald uns i als altres en pau? És aquella resposta de Camus a un estudiant musulmà que li demanava si eren justos els atemptats de l'FLN: "*Si j'avais à choisir entre cette justice et ma mère, je choisirais encore ma mère*". Va ser molt criticat per haver dit això, i, certament, cap d'aquestes actituds no li va fer la vida fàcil. Però també és possible que Camus, tal com ha dit Palau i Fabre en alguna ocasió, poc abans d'obtenir el premi Nobel administrés amb prudència els seus actes per no perdre les opcions que tenia?

EN QUALSEVOL CAS EL SEU EXEMPLE, el valor moral de la seva llibertat, admetent i tot que no som perfectes, sembla més útil avui que no pas les actituds aparentment més radicals de molts altres. A Sartre el salva la seva obra enlluernadora i gegantina, el salva l'esforç extrem per explicar des del pensament i des de la literatura, una manera de veure el món i una actitud concretes. Però les seves posicions polítiques dels

darrers anys de vida el van fer més pintoresc que exemplar, una mica grotesc i molt manipulable. Camus, en canvi, i potser també perquè va morir jove, d'ençà de la seva desaparició viu envoltat d'una aurèola les màcules de la qual el fan profundament humà. Hi ha l'absurd, sí, perquè "*L'absurde naît de cette confrontation entre l'appel humain et le silence déraisonnable du monde*", però també hi ha la memòria, els sentiments, les emocions, el dret a viure, el respecte, els límits a coses tan infinitament necessàries com l'esperit de revolta?

DESPRÉS DE CAMUS EL MÓN S'HA FET més dogmàtic i més frívol del que era. Han caigut totes les ideologies que en el seu moment s'alçaven com muralles immenses, i per això mateix ho hauríem de poder relativitzar tot, però resulta que els enfrontaments entre pobres i rics encara es disfressen d'oposicions religioses. La lluita amb el món musulmà ens arrossegarà a grans desgràcies. La gent mort a la carretera com si no res, les televisions vomiten mentides i manipulacions escruixidores, la majoria de creadors continuen creient que la seva feina és la del bufó que ha de distreure l'amo? ¿I no és dogmàtic i frívol mantenir la ficció d'un capitalisme que s'ha de pagar amb diner públic? ¿No és una frivolidat negar que aquestes actuacions limiten les conquestes socials i que enriqueixen els que ja eren poderosos? ¿Què diria d'una societat que bàsicament ha triat el camí de dissimular i de riure al preu que sigui? ¿Què diria Camus de nosaltres?